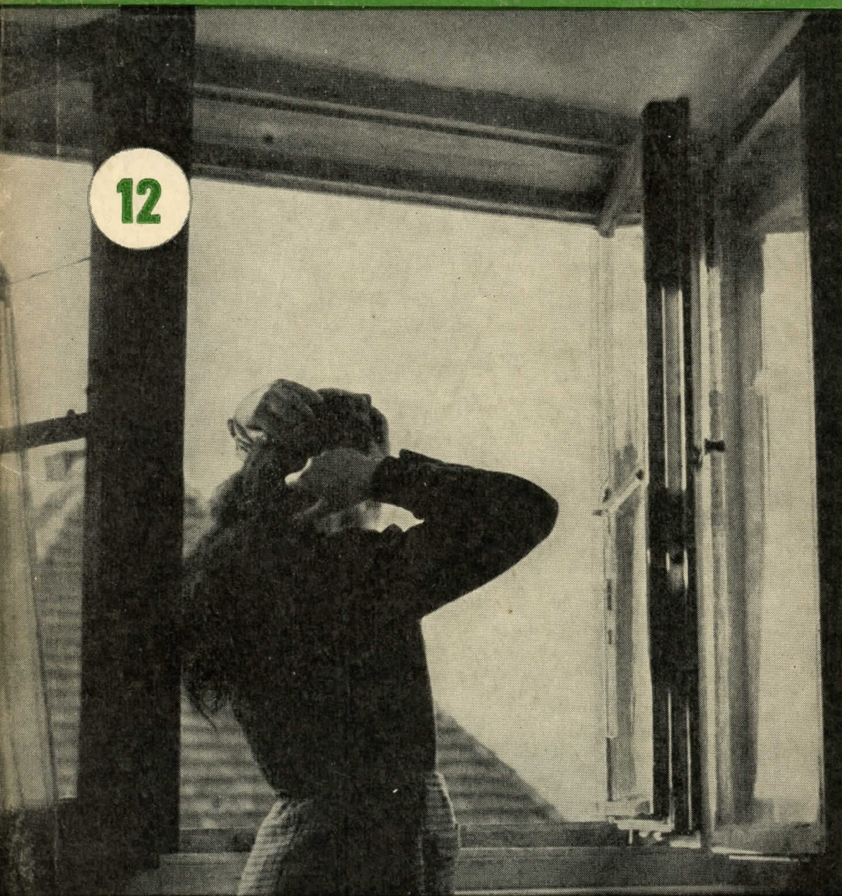
MALA FOTO BIBLIOTEKA

M. FIZI

SLIKE GOVORE

epoha

12. MALA FOTO-BIBLIOTEKA 12.

SLIKE GOVORE

sa 20 fotografija

Napisao:

MILAN FIZI

nastavnik u odjelu za umjetničku fotografiju
Škole primijenjene umjetnosti u Zagrebu

EPOHA

ZAGREB 1959

sadržaj

Slika na naslovnoj strani: »NA PROZORU« Foto Andrija Orlić

»SLIKA GOVORI TISUĆU RIJEČI«
Kineska poslovica

Slikom, kao sredstvom izražavanja i prenošenja misli, čovjek se služio još u davna vremena. Danas se slike nalaze u džepu svakog čovjeka, u albumima, na zidovima soba, u dnevnoj štampi, časopisima i udžbenicima, vidimo ih na izložbama, u reklami i trgovini, a široko područje primjene imaju i u savremenoj medicini, biologiji, kemiji, atomskoj fizici i svim drugim naukama.

Kad fotografska slika ilustrira, informira ili dokumentira, njezin način prikazivanja može biti takav da za nj nema ekvivalenta u riječima. Slika može govoriti na svim jezicima, može pripadati svakomu, može biti slikovni esperanto, koji svatko razumije.

Čovjek voli vidjeti »crno na bijelom«, činjenično stanje, da se o njemu može osvjedočiti svojim očima. Slika mu pruža dokument kako nešto stvarno izgleda. Zbog toga se fotografija tako mnogo i primjenjuje u štampi, gdje ilustrira razne opise, da bi predodžbe o nečemu bile kod svih ljudi jednake, jer je poznato da 80 odsto ljudi pripada vizuelnom tipu, koji većinu svojih percepcija vrši pomoću slike. Opisi djeluju apstraktno, izazivajući često krive ili nejasne predodžbe, koje se brzo rasplinu. Ono što prikazuje slika — ako to dobro prikaže — razumjet će svatko, jer u njoj vidi prikaz neke situacije sa svim pojedinostima, što nije moguće opisati riječima.

Slike najčešće prikazuju prizore iz stvarnosti. Tu je uloga fotografije velika i značajna, jer takve slike razumije svatko »na prvi pogled«. No ima i takvih slika koje govore o subjektivnim, pa čak i apstraktnim pojmovima. One govore jezikom koji moramo poznavati da bismo takvu sliku mogli razumjeti.

Fotografija je fenomen svoje vrste i njezina vrijednost može se ocijeniti samo prema njezinim zakonima i vrijednostima, jer svaka slika ima svoju svrsishodnost i primjenu, pa joj prema njenoj ulozi i važnosti treba odrediti i mjesto.

kako slike govore

Na gramofonskoj ploči ili magnetofonskoj vrpci trajno je zadržan govor i pjesma, na filmskoj vrpci zadržani su pokreti, na zvučnom filmu uz pokrete još i govor, glazba i šumovi, a na kolor filmu još i boje. Ono što u fotografskoj slici prikazujemo također može o nečemu govoriti. Možda ćete reći da je to paradoks, ali slika ipak govori. Njezin govor razumijemo posrednim putem, a proizlazi iz onoga što nam ona prikazuje, od čega nastaju razni međusobni odnosi, značenja i kombinacije. Razumije se da će govor biti jasniji ako je prikaz slike jednostavan i određen, tako da ga, kao »vizuelno saopćenje« ili »pismo za oko«, može razumjeti većina ljudi.

U svijetu ljudi snime svakoga dana milijune fotografija, koje su namijenjene raznim svrhama. U nekim slikama govori samo tehnika, a kod drugih i čovjek koji tom tehnikom upravlja, težeći da u slici prikaže ne samo motiv nego i svoj profinjeni ukus, svoja zapažanja, misli i osjećaje. U »slikovnom saopćenju« najaktivnija je izvještajna fotografija ili foto-reportaža, osobito onda kad na dramatski način prikazuje neki aktuelan događaj.

Foto-amater se obično zadovoljava slikom kao uspomenom, motivom koji je »lijep za oko« i koji pobuđuje neki osjećaj ugodnosti, sjećanje i t. d. Najzapaženije su danas one fotografije u kojima je nešto prikazano skladno i iz odnosa koji vlada među prikazanim objektima proizlazi neki smisao ili sadržaj.

To je ono što nazivamo govorom slike, a on će biti razumljiv svakome samo onda kad je u slici prikazan jednostavno i jasno. Osim toga, ono što čovjek slikom želi reći neka bude nešto vrijedno, važno i zanimljivo za što više ljudi.

Za dobru sliku je važno da svi dijelovi od kojih se ona sastoji služe jednom cilju, izreci jedne misli ili ideje, ali u zaokruženoj cjelini. Ništa nepotrebnog ne smije pomućivati jedinstvo i uzajamnu vezu, jer svaki i najmanji dio — poput kotačića u stroju ili instrumenta u orkestru — ima svoje značenje za cjelinu. U tome leži tajna onih slika koje zbog njihova prikaza i sadržaja nazivamo velikima.

Slikom treba reći nešto važno, vrijedno i zanimljivo na način da to bude razumljivo većini ljudi.

MEŠTROVIĆ: POVIJEST HRVATA — Foto Zlatko Šurjak

slika je kulturni faktor

Fotografija je od svog postojanja za nas veoma važna, jer iz starih fotografija upoznajemo ljude, njihov izgled i nastojanja, razvoj događaja, napredak tehnike i staru baštinu iz prošlosti, koja je sačuvana u slikama.

U budućnosti će naše slike imati ne samo informativnu, dokumentarnu, nego i kulturnu vrijednost. One će biti odraz našeg života, naših težnja, napretka i našeg načina gledanja na svijet. Zbog toga će one slike koje su zanimljive i o nečemu nam govore danas, vjerojatno biti još zanimljivije u budućnosti.

Budući da će slike koje danas snimamo imati veliku važnost u budućnosti, jer poput seizmografa bilježe puls današnjice, moramo nastojati da ono što slikom želimo prikazati bude odraz naših težnja za napredak čovjeka, jer će to lakše razumjeti i čovjek budućnosti, kojemu će naše slike o nama govoriti.

Naše vrijeme u budućnosti će biti prošlost.

stvarnost pred kamerom

Fotografska slika nastaje optičko-mehaničkim i kemijskim postupkom, toliko usavršenim da je sve ono što se pred kamerom nalazi u času snimanja vjerno prikazano. Često se tehnika uzima kao jedino mjerilo vrijednosti, a zaboravlja se da je pravo mjerilo vrijednosti u onomu **š t o s l i k a p r i k a z u j e**, a ne u sredstvu kojim je postignuta. Prema tome, zastarjelo je shvaćanje i pogrešna pretpostavka da fotografija ne može biti drugo nego jednostavna kopija nečega iz prirode. Fotografija ima mnogo veće mogućnosti i ona je mnogo više od toga.

Postoji i mišljenje da fotografija treba da ostane samo pri registriranju i dokumentiranju — što zapravo i predstavlja pretežni dio nje — a zaboravlja se na čovjeka, običnog foto-amatera, koji ima potrebu da kamerom i filmom trajno zadrži svoje doživljaje, zapažanja, izgled okolice, da pravi uspomene s izleta, snima svoju djecu, članove svoje obitelji i sve što smatra vrijednim da bude sačuvano u slici. On zapravo zahvaća stvarnost, ali gledanu njegovim temperamentom i on je zahvaća na svoj način, a to je baš ono što čini fotografiju privlačnom, što čovjeka veže uz nju, jer mu takav rad pruža rekreaciju, odmor, razonodu, potiče ga na stvaralački rad i. t. d.

Iako se do fotografske slike dolazi optičko-kemijskim, tehničkim ili mehaničkim putem, ona može biti i umjetnost. Neki smatraju da su tehnika i umjetnost dva suprotna pola, koji se ne mogu spojiti. A što bismo onda rekli za filmove koje vidimo u kinematografu.

Umjetnost je ono što je u slikama prikazano i kako je to prikazano, ako je čovjek koji tom tehnikom upravlja — umjetnik. Ali, kad čovjek ostaje samo pri suhom registriranju stvarnosti, kad mehanički reproducira ono što se nalazi pred kamerom, i to radeći uopće ne misli na bilo kakve estetske momente i u sliku ne unosi dio svoje ličnosti, takve su fotografije samo reprodukcija, razumije se, neumjetnička. Odabere li čovjek iz stvarnosti ono što je po njegovu shvaćanju lijepo i značajno, i prikaže to u fotografiji na poseban, samo njemu svojstven način, stvorivši tako novu vrijednost, a tehnika mu je pritom bila samo pomoćno sredstvo, taj višak treba da dobije i naziv koji zaslužuje.

Pravo mjerilo vrijednosti jest ono što slika prikazuje i način na koji ona to prikazuje.

čovjek iza kamere

Vrijednost neke slike uvijek ovisi o čovjeku koji ju je snimio, o tome kako on vlada tehnikom snimanja i kako je prilagođuje motivu i svojemu htijenju. Za tehničke operacije pri snimanju i izradi slike postoje određeni i ustaljeni propisi, koji su — ako ih se držimo — jamstvo da će slika biti tehnički dobro izvedena. Međutim, za osjećaj za savremene motive i za pronalaženje novih mogućnosti gotovo nema propisa, pa za svaki motiv moramo sami pronaći onu tehničku kombinaciju koja mu najbolje pristaje i koja će mu podići vrijednost u slici. Tehniku moramo poznavati i svladavati, ali ona je za nas samo osnova i pomoćno sredstvo, isto ono što su slikaru platno, boje i kistovi. Ona nam služi samo zato da u slici možemo realizirati naše gledanje i zapažanje života i zbivanja oko nas. Pravu svrhu fotografije ne smijemo gledati u snimcima početnika, koji su više zaokupljeni problemom kako da dođu do točno eksponiranog i razvijenog snimka nego značenjem onoga što unose u sliku.

Da bi slika progovorila, važan je »čovjek iza kamere« ili, još preciznije rečeno, njegove **o č i**, koje znaju fotografski gledati. Čovjek — a ne kamera — promatra svijet oko sebe, prima optičke utiske i prenosi ih u snimak, a kako on to čini, ovisi o njegovu ukusu, shvaćanju i prosuđivanju pojedinih vrijednosti. Sve ostalo je stvar tehnike, kao pomoćnog sredstva fotografije.

U tomu i jest razlika između tehničara i umjetnika. Dobar tehničar može postati svatko; zapažanje, sposobnost za kombinacije, sposobnost za ocjenjivanje vrijednosti i svega što je s tim u vezi nisu prirođene svakomu. Edison je, na primjer, svaki dan promatrao trešnju koja se nalazila na putu do njegova laboratorija, a deseci njegovih tehničara nisu je zapazili čak ni onda kad je bila u punom cvatu.

Svatko tko fotografira, u sliku unosi i dio samoga sebe. Ako on gleda svojim očima i misli o onomu što radi, a uz to nastoji da taj svoj rad produbi, oplemeni i učini boljim od drugih, to će se sigurno osjetiti u njegovim slikama kao »pečat njegove ličnosti«.

Kao što sve napreduje tako napreduje i fotografija. Zato ne smijemo zaostati ni mi, niti sebi uzimati uzore iz prošlosti.

Autora slike ne vidimo, ali ga osjećamo iz slike, prema kojoj ga i cijenimo.

svijetlo oživljava

U isto vrijeme dok su ostali slikari onog vremena tražili sunčanu svjetlost, slavni Rembrant slikao je f a n t a z i j u p o l u m r a k a, što je stvara svjetlost svijeće, od koje se u njegovim slikama i osjeća onaj čarobni pozlaćeni ton. On je tražio imaginarno, idealno svijetlo, stvoreno samo u mislima i — u njegovim slikama. El Greco je slikao noću. Po danu čak nije izlazio na sunčanu svjetlost, jer je smatrao da bi ona mogla uznemiriti onu svjetlost koju on sebi zamišlja i u slikama ostvaruje. Za razliku od njih, Vincent van Gogh bio je slikar sunčanog svijetla, koje izbija iz gotovo svake njegove slike.

Što svijetlo znači za fotografiju već znamo, jer smo u knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 3 »Uz svako svijetlo« opisali sve pojave, promjene i efekte u svijetlu koje možemo korisno upotrebiti za snimak. Za nas koji snimamo svijetlo predstavlja onaj »bijeli kist«, pomoću kojega stvarnost prenosimo u pojam. Pritom moramo biti načistu da svijetlo samo gradi sliku i da samo po sebi ne može pobuditi posebne emocije. Njih može pobuditi samo motiv koji je oplemenjen svijetlom.

Jedan od važnih preduvjeta da se dođe do dobre slike jest zapažanje svijetla, jer:

»SVAKO SVIJETLO IMA SVOJE MOTIVE, A

SVAKOM MOTIVU NAJBOLJE PRISTAJE JEDNO SVIJETLO«.

Svijetlo oživljava, formira i daje motivima fizionomiju, ono stvara efekte i ugođaje, a s j e n e ga slijede, dopunjuju ga svojim nijansama i prijelazima, stvarajući gradaciju tonova raznih gustoća i tako zajednički svijetlo i sjene čine izražajno sredstvo fotografije.

PETORICA U PROLAZU — Foto Vilko Zuber

Roleiflex; predvečer; film 19/10 DIN; zaslon 8; eksp. 1/50 sek.

Rano ujutro ili u predvečerje kad je sunce nisko zapazit ćemo duge sjene koje će izgledati još gušće i preglednije ako ih gledamo iz visine. Sjene mogu biti i samostalan element u izgradnju slike, a groteskni oblici koje one stvaraju djeluju u slici neobično i zanimljivo. Sjene dolaze do pravog izražaja kad ih vidimo u kontrastu crnog prema bijelom.

Svijetlo i sjene izražajno su sredstvo fotografije.

dio stvarnosti

Sve ono što se u fotografiji u pogledu motiva javlja kao novo, potječe od ljudi koji znaju promatrati oko sebe, koji imaju dobru moć zapažanja i koji osjećaju vrijednost motiva za sliku. Ima ljudi koji motive ne vide; neki možda gledaju previše »širokogrudno«, pa »od šume ne vide drveće«. Za sliku nam nije potrebno mnogo. Dovoljan je uski izrez, isječak ili neki detalj karakterističnog dijela iz prirode u kojem postoji »motiv«, u kojem nalazimo nešto zanimljivo u oblicima ili nešto tipično za neki kraj.

Motiva ima svagdje, čak i u saharskoj pustinji, gdje se na pijesku igraju svijetlo i sjene, stvarajući oblike koji se drugdje ne vide. Sve osebujne motive vrijedno je zadržati u snimku, ali ne u širokom zahvatu, nego u manjem izrezu iz cjeline, koji će u slici govoriti više nego prostrani razgledi, kojih preglednost ništa ne precizira, a prikazuju mnogo suvišnosti.

Zahvaćanje motiva u snimak može biti različito. Pogled na motiv ovisi o nama i »točki snimanja« na kojoj je u času ekspozicije stajala kamera. Iz raznih nagiba kamere nastaje mnoštvo perspektivnih pogleda, tako da za svaki motiv moramo odabrati onaj s kojeg dobijemo najbolju preglednost. Svijet je prostran, a tko zna gledati (fotografski) moći će pronaći niz skladnih i zanimljivih motiva, koji čekaju da budu zapaženi pri dobrom svjetlu, i snimljeni u dobro odabranom izrezu, razumije se — »u pravi čas«. U prikazivanju motiva snimljenih iz naročitih pogleda i neobičnih perspektiva fotografija je nenadmašiva. U tome ona neprestano donosi nešto nova, čime iznenađuje i sve one koji takve slike gledaju.

Crtanje znači »ispuštanje«, a to vrijedi i za crtanje svijetlom, odnosno fotografiranje. U snimak ne ćemo zahvaćati nikada više nego što trebamo.

GROMAČE NA KRKU — Foto Vilko Zuber

Snimak Roleiflex kamerom iz helikoptera. Tek iz visine, iz ptičje perspektive, vidimo ispod sebe mozaik koji čine primorski pejsaži ispresijecani putovima, međama, gromačama kamenja, od kojeg je čovjek krčio i oslobađao svaki komadić zemlje, a uredno obrađena zemlja stvorila je idealan crtež, koji je inspirirao mnoge slikare da od njih naprave osebujne slike.

Za sliku treba birati markantan dio iz cjeline.

male stvari

Svuda oko nas nalaze se razne sitne stvari: cvijeće, biljke, kukci, umjetnički izrađeni predmeti, minerali i t. d. Promatramo li ih pažljivo, u mnogima ćemo naći lijepe oblike, a snimimo li ih, možda ćemo doći do novih otkrića, jer ćemo vidjeti ono što našem pogledu često ostaje skriveno ili nezapaženo.

Tehnika »snimanja blizine« posebno je područje fotografije, kojom se putem slike ne uopćava nego analizira; male stvari prikazujemo u velikoj formi.

Pod nazivom »snimka iz blizine« razlikujemo:

m i k r o s n i m k e, koje snimamo pomoću mikroskopa, t. j. optičke sprave uz pomoć koje možemo vidjeti i snimiti sitne predmete i njihove pojedinosti koje prostim okom često ne možemo vidjeti, a

m a k r o s n i m k e imamo kad pravimo »snimke iz blizine« ili »veliki zahvat u snimku«, t. j. kad snimamo kamerom koja ima produženu izvlaku mijeha ili tubusa, tako da je razmak između objektiva i predmeta snimanja malen; što je razmak manji, prikaz će u slici biti veći.

Foto-amater se obično zadovoljava takvim snimanjem da predmet dobije u slici u naravnoj veličini. Približimo li objektiv predmetu na dvostruku žarišnu dužinu objektiva, taj će predmet na filmu biti ocrtan u naravnoj veličini. Na taj način možemo snimiti veoma zanimljive motive. Osim raznih struktura materijala, možemo portretirati pčelu ili mrava, kojih će glava u velikoj slici djelovati monstruozno.

Pri snimanju blizine ne radi se samo o tomu da objekt snimanja bude malen, nego da on u slici bude prikazan veliko. Tako na primjer, u nekom predmetu može se nalaziti neki zanimljiv detalj, ornament, napis, struktura i slično. Mi ćemo to snimiti i povećati, da bismo tek na povećanoj slici vidjeli svaku pojedinost koja je inače skrivena ili nezapažena.

Za snimanje blizine postoje razna sredstva: kamere s dvostrukom ili trostrukom izvlakom mijeha, a kod kamera malog formata tubusi, pomoću kojih možemo udaljiti objektiv od filma. Blizinu možemo snimati i objektivima duge žarišne dužine ili pomoću predleće, a postoje i specijalne aparature za tu vrst snimanja.

Snimanjem blizine nevidljivo postaje vidljivim.

PUCAVAC — Foto Ladislav Benko

Roleiflex kamera; predleće za blizinu; zaslon 11; ekspozicija 1/25 sek.
Crno-bijelo povećanje s kolor negativa.

Snimanje biljaka i cvijeća u prirodi lijepo je područje fotografije u kojem foto-amater-planinar može naći obilje motiva za snimanje u crno-bijelom i u bojama. Osim toga možemo snimiti školjke uz morsku obalu i razne druge sitne stvari koje zapazimo, a koje će unijeti raznolikost u našu kolekciju snimaka.

Za snimanje cvijeća i ostalih sitnih predmeta dovoljno je da imamo predleće za snimanje blizine i tronožac. Za to su najprikladnije zrcalno-refleksne kamere na kojima izrez i oštrinu slike vidimo na mutnom staklu. Kad nam šarenilo u pozadini smeta, možemo se poslužiti jednobojnim kartonom (ili slikom), koji postavimo iza cvijeća ili nekog drugog predmeta koji snimamo. U gornjoj slici vidimo u pozadini konture planina, koje ujedno označavaju da takvo cvijeće raste u planinama.

široki razgledi

Čim čovjek ode iz mjesta svog stalnog boravka, bilo to poslovno ili kao turist, ima obavezu da se s puta javi svojima barem jednom razglednicom koja prikazuje to mjesto. Fotografske razglednice vrlo su važne za razvoj turizma, jer osim što dokumentiraju kako neko mjesto izgleda i osim što služe kao uspomene, one su vrijedan ekonomski, kulturni i propagandni faktor. Ekonomski faktor sastoji se, na primjer, u tome što se kod nas svake godine otpremi poštom oko 15 milijuna primjeraka, čime se stavlja u promet preko milijardu dinara. Kulturni faktor je u tome što tim putem upoznajemo našu zemlju i krajeve, a propagandni faktor jest u poticanju želje da taj kraj posjetimo.

Razglednice možemo nabaviti svagdje jeftinije nego što bi nas stajale da ih sami snimamo. Zato je za foto-amatera bolje da ih kupi gotove, a sam da snima svoja vlastita zapažanja, motive koji ostavljaju na njega osobit dojam i koji će imati možda neku veću vrijednost od njegove lične uspomene.

Razglednice uglavnom prikazuju izgled mjesta, gradova, panoramske razglede, kulturne spomenike i prirodne ljepote. Putem njih upoznavamo nepoznata mjesta i krajeve, koje sebi u mašti ne bismo mogli predočiti. Za onoga koji je u tom kraju bio, one su stalan podsjetnik na mnoge pojedinosti, koje bi mu inače s vremenom izblijedile u sjećanju. Njih obično nitko ne baca, tako da ih gledaju i drugi. U tome i jest njihova velika propagandna misija. Zbog toga je toj vrsti fotografije potrebno posvetiti što više pažnje da bi s tehničke i estetske strane što bolje ispunjavala svoje zadatke.

Razglednice predstavljaju posebnu vrst fotografije. Njih ne zna snimati svatko. Proizvodnja razglednica masovan je posao, pri kojem izrada mora biti brza i jeftina, da bi im prodajna cijena bila što niža. Poduzeća koja se bave proizvodnjom razglednica nastoje njihovu izradu što više mehanizirati da se uštedi na vremenu i ostalim troškovima. Osim u standardnim formatima 9×14 cm i 10.5×14,8 cm izrađuju se i u panoramskom formatu, zatim kao minijature, manji ili veći albumi ili mape s kolekcijom slika nekog mjesta. Proizvode se i štampanjem, ali su originalne fotografije ipak vrednije, iako su nešto skuplje.

Fotografske razglednice imaju veliko kulturno i propagandno značenje.

NOVIGRAD U DALMACIJI — Foto Đuro Griesbach

Kamera 13×18; snimak na planfilmu; objektiv Dagor.

Snimanje motiva za razglednice obično se vrši kamerama većeg formata i na negativima s kojih se mogu praviti kontaktne kopije. Naime, pri snimanju je potrebna kamera kod koje se dijelovi mogu pomicati na razne strane. Potreban je jaki drveni tronožac, tucet spremnica s ulošcima, kolekcija pouzdanih objektiva raznih žarižnih dužina i — bogato iskustvo, jer su situacije u koje čovjek pri snimanju za razglednice dolazi veoma raznolike. Često je potrebno snimiti unutrašnjost neke tamne dvorane, neki detalj koji se nalazi visoko na zgradi ili neki pogled iz visine ili daljine. Svaki slučaj postavlja druge zahtjeve koje treba svladati, počevši od zapažanja svijetla na objektu, pa do najpovoljnijeg izreza za snimku, da bi snimka bila savršena ne samo tehnički, nego da zadovolji i estetski.

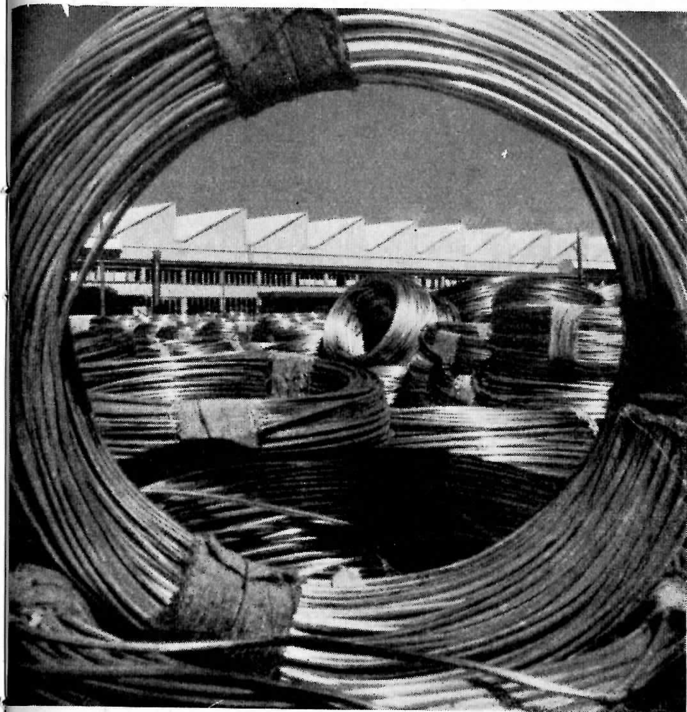
dokumenti današnjice

Dinamiku razvoja naše industrije osjećamo svi, jer ona utječe na naš cjelokupan život. Kako su nastale brojne tvornice, električne centrale, nove brane i jezera, tuneli, autoputovi i t. d. registrirano je u tisućama snimaka, u kojima su tako sačuvani dokumenti naše izgradnje. Uloga koju je pritom odigrala fotografija od velike je važnosti za sadašnjost i za budućnost. Svojom snažnom interpretacionom formom, svojom vjernošću prikazivanja, ona predstavlja sredstvo kojim se registrira sve ono što se odigrava u naše vrijeme, i to na način da to može svaki čovjek razumjeti.

DIO HIDROCENTRALE GOJAK — Foto D. Rendulić

Splet izolatora, žica, električnih uređaja, kroz koje je dalekovodima potekla struja za industriju, sela i gradove.

ALUMINIJ — Foto D. Rendulić

Snimak detalja iz tvornice lakih metala »Boris Kidrič« u Ražinama kod Šibenika. — U ovom snimku iz naše industrije vidimo: proizvod tvornice, koji je naglašen u prednjem planu slike kolutom aluminijske žice, što znači da je to jedan od glavnih njezinih proizvoda; u srednjem planu slike veliku količinu takvih koluta, a u pozadini dio tvorničkog postrojenja. Ova slika može poslužiti kao primjer dobrog i preglednog snimka i naznačavanja važnoga, jer ona svakomu govori jasno i razumljivo ono što je autor htio reći. Naglašeno je ono što je bitno i tipično za tu tvornicu, a značajno je za svakoga koji sliku bude gledao.

pokret i akcija

Svojstvo kinematografije jest da u nizu pojedinačnih sličica – koje prolaze kroz projektor brzinom od 24 sličice u sekundi – dočarava pokret. Fotografska slika je statična. Njome zahvaćamo samo dio nekog pokreta, koji se često odvija brže nego što ga naše oko može zamijetiti.

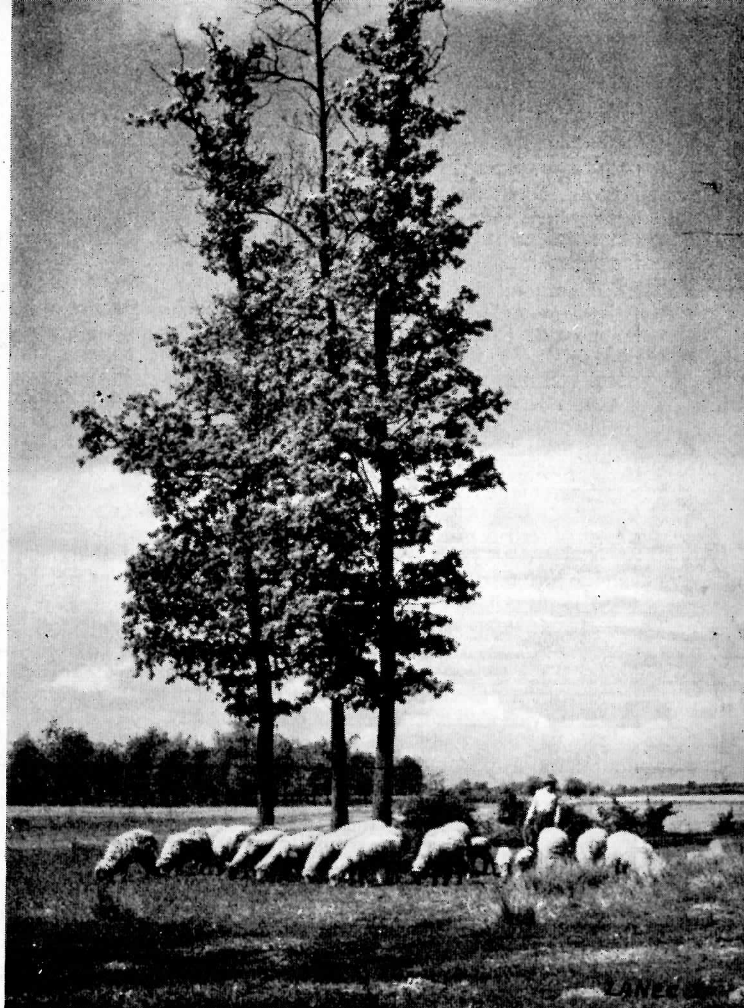
Svakom pokretu koji se brzo odvija – kao što je na primjer skok – moramo pri snimanju doskočiti još bržom ekspozicijom, ako ga želimo u snimak zahvatiti oštro. Čim je ekspozicija sporija od pokreta, pokret će se na snimku ocrtati neoštro. U savremenoj fotografiji imamo i »tehniku neoštrih pokreta«, koja dočarava pokret u statičnoj slici, za razliku od oštro ocrtanog pokreta, koji u slici djeluje zamrznuto.

Da bismo neki brzi pokret zahvatili u snimak oštro, moramo primijeniti posebnu taktiku. Ako u pokretu postoji »vršna točka«, koja je ujedno i »mrtva točka«, nju moramo predvidjeti i trenutak ranije pritisnuti na okidač kamere da bi zatvarač u pravi čas propustio svijetlo kroz objektiv i tu najvažniju fazu pokreta registrirao na filmu.

U snimkama s nogometne utakmice i raznih drugih sportova vrijednost zahvata brzih pokreta jest u tomu da slika bude svjedok težnje čovjeka da svojom snagom, spretnošću i voljom postigne najviša dostignuća. Pri raznim utrkama često je upravo fotografska snimka pokazala pobjednika koji je prošao cilj svega »za dužinu nosa«.

U zbivanjima koja se odvijaju oko nas ima veoma zanimljivih, karakterističnih, poučnih i neobičnih momenata, koje možemo opaziti tek kad ih vidimo u slici. U zahvatu brzih pokreta fotografija je nenadmašiva.

Pojam pokreta vezan je uz pojam prostora i vremena, odnosno objekt u pokretu mijenja svoj položaj u prostoru u nekom određenom vremenu. Kad je ekspozicija brža od pokreta, u snimku ćemo ga zahvatiti oštro, pa će u tom slučaju djelovati »zamrznuto«, a ako je pokret brži od ekspozicije, dobit ćemo ga »razvučenog«. Na nama jest da odlučimo što je u pojedinom slučaju bolje; da se v i d i svaka pojedinost na objektu koji se kreće, ili da se iz slike o s j e t i brzina kojom se on kretao. Razumije se da će to ovisiti o svrsi kojoj je slika namijenjena.

SA SLAVONSKIH PAŠNJAKA Foto Zlatko Zrnec

crtež u prirodi

Kvaliteta svijetla mijenja karakter motiva: pri sunčanom svijetlu motiv djeluje drugačije nego pri raspršenom. U prirodi postoje svijetli i tamni objekti. Svijetli objekti, kao što je na primjer snijeg, reflektiraju svijetlo i snažno djeluju na film, a s tamnih objekata svijetlo se ne odražava; oni svoj crtež ostavljaju na filmu proziran, čineći tako, uz bjelinu, kontrast.

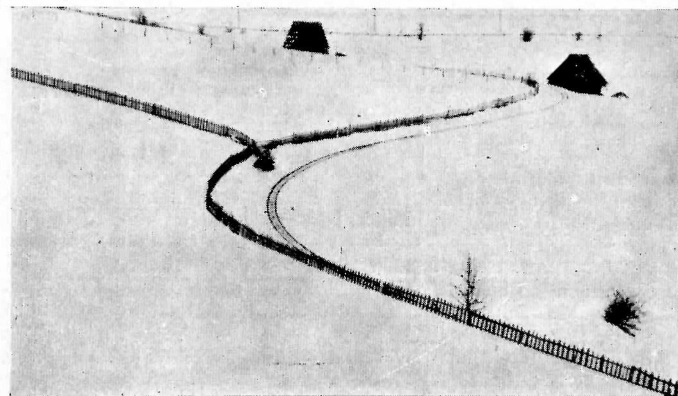
Nema nikakvog razloga da ne snimamo i u danima kad je svijetlo raspršeno, a sunce pokriveno oblacima, jer postoje motivi kojima baš takvo svijetlo dobro pristaje. Ako pomno pogledamo oko sebe, zapazit ćemo kako se nešto tamno ističe od svijetle pozadine, na primjer vinova loza uz bijeli zid ili nešto svijetlo što se ističe od tamne pozadine, kao što je slučaj pri snimkama snimljenima u noći. U takvom traženju crno-bijelih motiva naići ćemo na mnogo zanimljivih prizora koji zaista zaslužuju da ih fotografiramo.

Savremena fotografija općenito traži »jednostavnost«, pa i u tonovima. Bogatstvo tonova potrebno je tehničkim snimcima. Ali, ako u prirodi zapazimo gotov grafički crtež u crno-bijelom, kao što ga može dati splet grana snimljenih prema nebu ili motivi na snijegu pri raspršenom svijetlu, zašto da ih ne snimimo, kad oni takvi u prirodi postoje i mi ih takve vidimo.

Čovjek koji želi biti aktivan u fotografiji i koji želi praviti savremene slike mora se kretati, izaći iz okolice u kojoj se stalno kreće. Tako će pronaći mnoštvo novih motiva i nikad ne će doći u krizu da ne bi više imao što snimati. Ljudi koji po svojoj profesionalnoj dužnosti često odlaze na teren, nikad se ne zasite fotografije, jer uvijek nailaze na nešto novo. Oni postaju pravi lovci na motive. Nikad ne čekaju da se motiv stvori pred njima nego uvijek polaze za njima u potragu i pronalaze ih.

Umornost u fotografiji nastaje onda kad čovjek nema određenog cilja i plana. Da do toga ne dođe, možemo primijeniti jednu od ove dvije taktike: da sebi postavimo zadatke i prema mogućnostima ih realiziramo, ili da pođemo u potragu za motivima, jer ćemo ih naći svagdje i pri svakom svijetlu, o čemu je bilo govora u knjižicama MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 1 »Motivi svagdje« i br. 3 »Uz svako svijetlo«.

Kontrasti u prirodi stvaraju foto-grafiku.

SNIJEŽNA GRAFIKA — Foto Ivan Medar

Roleiflex kamera; film 17/10 DIN; snimak pri zastrtom nebu i raspršenom svijetlu, bez filtera.

Snijeg sam po sebi predstavlja bjelinu i onda kad nema sunčanog svijetla i sjena. Tada snijeg postaje jednolična bijela ploha bez pojedinosti, od koje se tamni objekti svojim kontrastom osobito ističu. Rasporedimo li tamne objekte na bijeloj plohi, gotovo automatski dobijemo c r t e ž na bijeloj podlozi, dakle isto ono što postiže grafičar kad crta tušem na bijelom papiru. Fotografski crtež je »vjeran otisak prirode«, pa je zadatak snimatelja da kamerom potraži najprikladnije mjesto snimanja, da gazi po snijegu tražeći pravi izrez, da ga zahvati u snimak tako da u nj ne unese ništa više nego je motivu potrebno. Grafičar je u boljem položaju. On jednostavno ne mora crtati ono što smatra da motivu ne pristaje; fotograf to ne može.

U prirodi postoje kontrasti u crno-bijelom, koji sami po sebi prikazuju jednostavan, često veoma zanimljiv crtež, pa ako ih znamo zapaziti ili ako sami na nas učine jači dojam, slika može potaknuti i gledaoca da pomnije gleda na prirodu oko sebe, jer će u njoj uvijek otkriti nove poglede i nove zanimljive isječke iz cjeline.

motivi čekaju

Kamera koja nam visi o ramenu neprestano nas upozorava da aktivno promatramo oko sebe, ne bismo li našli posla i za nju. Svaki čovjek obično vidi one motive kojima je najviše sklon. Pjesnik, na primjer, vidi cvijeće drugačije nego ga gleda vrtlar. Ako volimo prirodu, poći ćemo u šetnju u polja i na planine. Želimo li snimati djecu, naći ćemo je pri igri u dvorištima i dječjim igralištima. U potrazi za motivima ići ćemo tamo gdje se nadamo da ćemo ih i naći. A kad motiv pronađemo, za snimku ćemo odabrati samo ono što je na njemu karakteristično, pa ćemo to zgodno komponirati u okvir slike, bez nepotrebnih viškova, da to u slici izgleda lijepo i skladno, prikazuje nešto jasno i određeno.

Nasumce snimati znači uništavati film. Rezultat snimanja treba da bude slika koju će svatko rado gledati, zaboravivši potpuno da se pred njim nalazi fotografija, jer ga toliko zaokupilo ono što vidi u slici.

»Motivi svagdje« naslov je prve knjižice MALE FOTO-BIBLIOTEKE, u kojoj je bilo više govora o motivima, snimanju i zapažanju motiva vrijednih snimanja. Ima ljudi koji snimaju »spontano«, ono na što se namjere i što na njih ostavlja snažan dojam. I to je dobro, ali je za to potrebno više iskustva, a osim toga kamera mora biti uvijek u pripremi.

naziv za sliku

N a z i v koji ćemo dati slici veoma je važna stvar, pri kojoj nam i drugi ljudi mogu biti od pomoći. Naziv slike ne smije govoriti o onom što slika prikazuje, na primjer »Portret«, ako slika prikazuje glavu osobe, ili »šuma«, ako u slici prikazujemo motiv iz šume, već nas mora navesti na ono što smo slikom drugima htjeli reći.

SIMBOL PROŠLOSTI Foto Milan Šobei

Roleiflex kamera; film 19/10 DIN; zaslon 11; eksp. 1/25 sek. Ovakav motiv danas, u doba automobila i traktora, sve rjeđe susrećemo. Jarmova ima sve manje, a za desetak godina moći ćemo ih vidjeti samo u muzejima, kao simbole prošlosti. Naziv slike stavio nam je u zadatak da o onom što slika prikazuje mislimo, t. j. da mislimo na ulogu jarma u prošlosti, da odmah pritom pravimo usporedbu sa sadašnjosti, pa i budućnošću.

Slika nas navodi da o njenom prikazu mislimo.

doživljeno i zapaženo

Snimatelj ne bi smio nikuda ići bez kamere. Naime, događa se čudna stvar: kad nemamo kameru uza se, pred nama se pojavljuju motivi koji upravo izazivaju da ih snimimo, ali ... kamera leži besposlena u ormaru.

Događa se i obratno: kad je nosimo, motivi kao da su iščezli. Jednostavno ih ne vidimo.

Dakle, najzgodnije je ipak da je nosimo — za svaki slučaj — jer je kamera malog formata i konstruirana tako da je lako nosimo sa sobom kamogod se kretali.

Uspjeh u fotografiji ovisi uglavnom o nama samima, koliko motive znamo zapaziti i ocijeniti njihovu vrijednost. Uvijek će biti najbolji oni snimci koje smo snimili pod dojmom »snažnog doživljaja«. Takav doživljaj ćemo osjetiti kad snimamo iz vlastite inicijative i kad tragamo za motivima. Takav način snimanja veoma je značajno područje savremene fotografije. Tema je obično čovjek i sve ono što ga okružuje. Takvom fotografijom bave se i najpoznatiji »asovi« savremene foto-žurnalistike. Tako na primjer, velike redakcije u svijetu šalju svoje reportere u daleke krajeve svijeta da tamo snimaju sve ono što smatraju da bi moglo biti zanimljivo i za druge. Njihovo je glavno oružje »dobro oko za zapažanje«, a njihove su slike obično »izvještaj o viđenom i doživljenom«.

Napredni foto-amater također odlazi u potragu za motivima kojima će povod biti lični doživljaj ili »izrez iz prirode kako ga vidi čovjek«. Sadržaj takvih slika može biti raznolik: duhovit, ozbiljan, tragičan, drastičan i t. d. Važno je da sadržaj slike svojom unutrašnjom snagom, t. j. načinom prikazivanja može prenijeti doživljaj što ga je imao snimatelj za vrijeme stvaranja slike i na one koji kasnije sliku budu promatrali bilo u nekom časopisu ili na izložbi.

ČAROBNE KRIVULJE — Foto Zvonimir Brkan

Da nije bilo kamere pri ruci ne bi bilo ni ove slike. Izlog trgovine bio bi ponovo aranžiran, figura od žice bila bi presvučena tkaninom i u tomu ne bi bilo ništa neobičnog. Ovako u slici ima i malo zaboravljenog humora. Takvi zapaženi motivi uvijek se rado vide, jer u strogo ozbiljnu fotografiju unose malo vedrine. Savremena fotografija traži slike o čovjeku i stvarima s kojima se on susreće. Dječak je zapazio figuru, a snimatelj oboje.

Dobrim zapažanjem nastaju zanimljive slike.

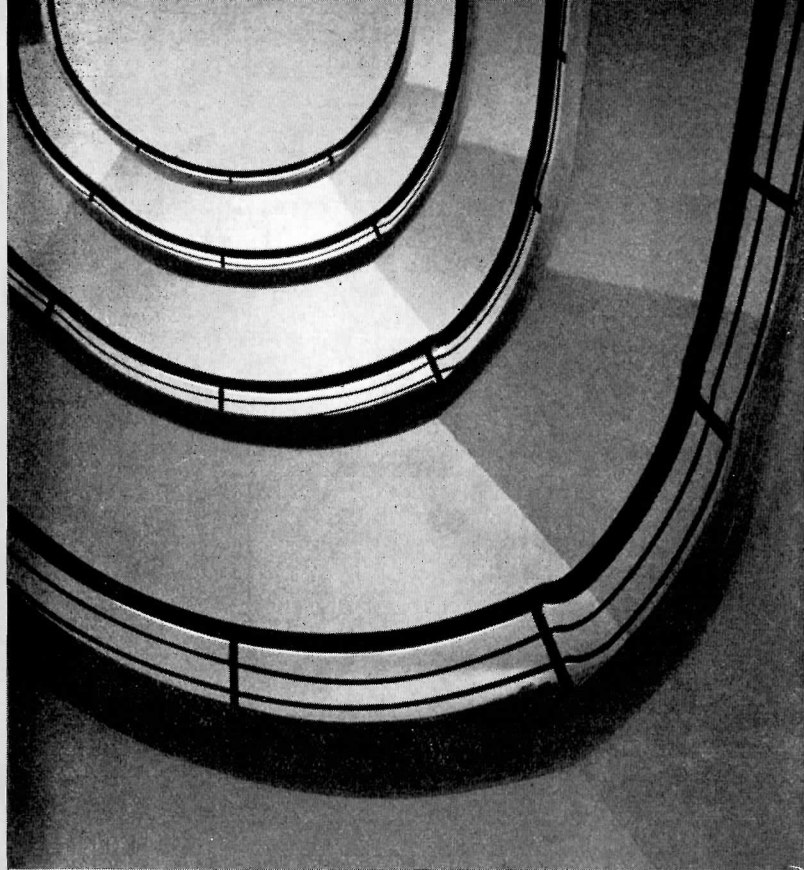
red i raspored

Objektiv naše kamere gleda »stvarno«, objektivno registrirajući sve što se pred njim nalazi, dakle važno i nevažno. Zadaća je fotografije — a to je važno za nas koji snimamo — da objekte iz prirode, koji se nalaze u prostoru i imaju tri dimenzije, prenese na ravnu plohu slike, na kojoj će opet dočarati onaj optički dojam kakav smo imali u času kad smo ga zapazili u prirodi.

Problemi koji se pojavljuju u pogledu reda i rasporeda u slici — a koje moramo pri snimanju sami riješiti — sadržani su u pitanju: kako da se smjesti neki isječak iz prirode u omeđeni format negativa, t. j. s kojeg ćemo mjesta snimati da bismo u snimak dobili samo ono što je važno? Kad smo to pitanje riješili, dolazi naredno pitanje: kako da se u plohu slike rasporede svijetli i tamni dijelovi, linije i plohe, da budu u slici uravnoteženi, da ne budu raštrkani, kako bi se u njoj osjećao naš smisao za red, skladnost, a time i slikovitost, t. j. da vizuelan dojam bude ugodan?

Pokušajmo najprije s linijama. Rasporedimo ih tako da uvode pogled u sliku, a ne da ga brzo izvedu iz nje. Pripazimo stoga već pri snimanju na kojem mjestu uz rub slike neka linija počinje i na kojem završava: da li na polovici, trećini ili četvrtini stranice, da unaprijed, već u času komponiranja slike, izbjegnemo simetriju i ukočenost.

Čim u slici napravimo red, ona će djelovati bolje. Danas, u poplavi slika, može biti zapažena samo ona slika koja sadrži jednostavan prikaz, u kojoj ono što je važno vidimo koncentrirano i bez zamršenosti. Dobro mogu djelovati samo one slike koje su »jasne na prvi pogled«. Ako o rasporedu ne mislimo pri snimanju, kasnije će pri kopiranju ili povećavanju biti teže sliku spasiti izrezom.

LINIJE I TONOVI — Foto Ante Brkan

Stubište nove zgrade. Optička os objektiva bila je pri snimanju usmjerena prema gore. Svijetle i tamne linije smještene su u sliku tako da uz rub završavaju na trećini i polovici. Tonalan raspored je također skladan. Slika nam prikazuje skladnost linija, pretapanje svijetla i sjene, nove oblike u arhitekturi. Takvi su snimci osobito korisni za graditelje. Ti isti oblici bili su ucrtani u planove, a sad se u slici vidi njihova realizacija.

Optički dojam zahtijeva skladan raspored u slici.

jednostavnost je vrlina

Fotografija, već sama po sebi, jest proces redukcije stvarnosti i preformiranja. Ona boje prevodi u tonove, pojačava kontraste, iz velike prirode uzima samo njezin mali dio, koji zgušnjava u posve mali format slike. Većina fotografija ipak još i danas trpi od kompliciranih ideja i prenatrpanosti, tako da naše oko pri gledanju slike nema čvrst oslonac na kojem bi se moglo zadržati, a ni misli se ne mogu koncentrirati na ono što je motivom slike naznačeno.

Najviši zakon fotografije jest »jednostavnim sredstvima postići snažno djelovanje«. Ne uspijeva čovjeku uvijek da s malo riječi kaže mnogo, ali naša težnja mora biti tome usmjerena. Ono što je jednostavno obično djeluje prodorno, jasno je na prvi pogled, posjeduje izvjesnu eleganciju, tako da odmah možemo kazati: »Jest, to je to«.

Međutim, biti jednostavan u fotografiji i nije sasvim jednostavno. Ne radi se samo o motivu nego i o njegovu značenju, a tomu treba podrediti svu fotografsku tehniku. U fotografiji, dakle, ne možemo primijeniti poslovicu koja kaže da »od viška glava ne boli«, jer su viškovi u slici često puta tako suvišni da upropaste sadržaj slike. Gledaoci slika jednostavno ne žele misliti o suvišnostima.

Savremeni je zahtjev da u jednoj slici bude samo jedan motiv i da on bude oljušten kao orah, da bude izoliran od svega nevažnog da bi slika bila koncentriranija s jasnim i napadnim prikazom.

Ograničiti se moramo na što manje, bez neke ograničenosti i nejasnoće, da ljudi ne moraju odgonetavati zamršenost sadržaja. Svaka natrpanost u slici stvara nemir, a potrebno je obratno: dojam neprisiljenosti i lakoće. Tako je danas i s građevinama, uređenjem stanova i t. d., gdje prevladavaju jednostavne i elegantne linije i plohe.

NOĆNI CVIJET — Foto Milan Fizi

Snimak na Efka-Pan ploči 9×12, u atelieru. Grana s cvijetovima osvijetljena je projektorom, tako da su nastale samo mrlje svijetla u tamnoj okolici. Jednostavno: dva tona — crni i bijeli — splet grana, od kojih vidimo samo konture. Naziv potiče fantaziju i sili nas da mislimo o njegovu značenju. Spajanjem ovog negativa s drugim, na primjer, portretom djevojke ili ulicom rasvijetljenom u noći, postigli bismo nove slike i nove sadržaje.

U slici manje znači više.

realizirane ideje

Do značajnih slika, koje će o nečemu govoriti, možemo doći na dva načina. U prvom redu, zapažanjem (o čemu je već bilo govora), t. j. usputnim doživljajem i spontanim snimanjem, pri čemu smo vezani da motive tražimo oko nas, da budemo u pravi čas na pravom mjestu i t. d.

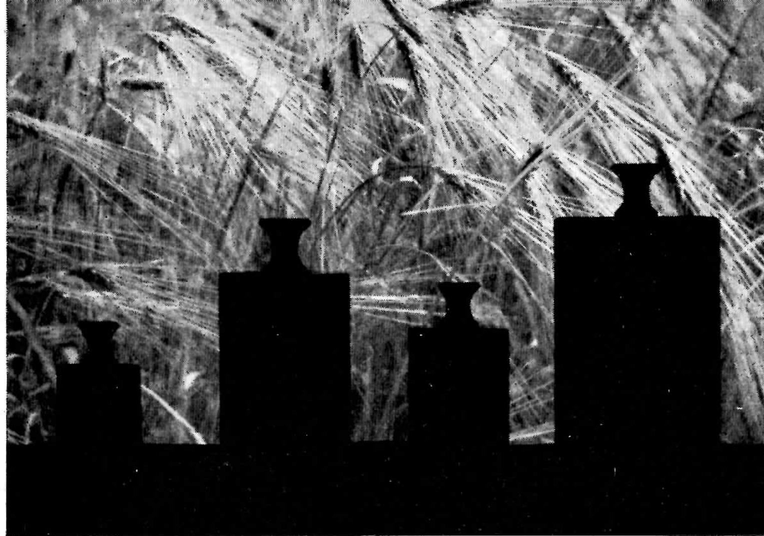
Drugi, nešto teži ali sigurniji put, vodi putem realizacije vlastitih ideja, kad sliku najprije stvorimo u glavi, vidimo je u mislima — dakle isto što rade i mnogi umjetnici — a kad znamo što prikazom u slici želimo reći, onda tek pristupamo njezinom ostvarenju. Taj put je nešto teži i traži od nas da intenzivnije mislimo o onomu što želimo stvoriti, ali će zato rezultat takvog rada nagraditi naš trud.

U fotografiji postoje područja kao što su: reklamna, modna, ilustraciona i dr., koja žive i postoje od ljudi koji imaju ideja i koji ih znaju ostvariti u slici. Put do takvih slika vodi od ideje koja se može realizirati fotografskim putem, a možemo je naći čitajući narodne poslovice, naslove u novinama ili ideja za sliku jednostavno iskrsne kao naziv buduće slike: »Promet«, »Zastoj«, »Signal«, »Urod«, »Plod« i tisuće drugih, koji mogu biti povod za ideju koju ćemo ostvariti slikom.

Izgled slike moramo sebi u prvom redu zamisliti i vidjeti ga gotovog u mislima. Smatramo li ideju zgodnom za realizaciju, odmah je zabilježimo, ukratko opisavši o čemu treba da govori, a zatim je skiciramo i odredimo naziv, oko kojeg se sve ostalo kreće. Kad takvih ideja sakupimo desetak, odaberimo između njih onu koja nam se čini najznačajnijom i počnimo s radom na njezinom ostvarenju. Za to je potrebno i malo ustrajnosti, jer obično slika prvi puta potpuno ne uspije, ali smo ipak time stvorili konstruktivnu osnovu za bolje rješenje. S vremenom ćemo takvih ideja skupiti više nego što ih možemo ostvariti. Imamo, dakle, široki izbor i možemo biti uvijek aktivni, bez zastoja.

Možda ćemo kojiput pribjeći i foto-montaži ili nekom drugom sredstvu fotografije kojim se može naglasiti govor slike. Ako je ideja dobra, u nju se isplati uložiti više truda nego što uložimo u desetak manje važnih slika. Ideje realizirane u slici predstavljaju visok stupanj fotografskog umijeća i one se mnogo cijene.

Sliku treba najprije stvoriti u mislima.

VISOKI PRINOS — Foto Mladen Kasalica, ŠPU

Zadatak je bio: prikazati u slici neku aktuelnu temu. Glavna tema jedne jeseni bila je: visoki prinosi novih vrsta pšenice, rekordan urod i t. d. To prikazati slikom! Na negativu 6×6 snimljeno je žitno klasje. Međutim, ono samo ne može kazati sve što je trebalo reći. Povučena krivulja preko slike s klasjem također nije sretno rješenje. Do snimka različito visoko napunjenih vreća nije lako doći. Budući da se radi o tonama, dakle težini prinosa, rješenje je pronađeno u utezima, koji zapravo simboliziraju težinu. Utezi raznih veličina snimljeni su kao silhueta. Najprije je povećan negativ s klasjem, a zatim su na isti fotografski papir povećani utezi. Različita veličina utega djeluje poput krivulje. Na njih bi se još možda mogla napisati godina, i slika bi na prvi pogled rekla sve.

Pri rješavanju ideja potrebno je primijeniti izvjesnu taktiku. Žitno klasje može prikazati: »to je to« ili »tako to izgleda«. Ali, čim tom motivu dodamo »još nešto«, nastaje novo značenje. U arhivi negativa svakog foto-amatera nalaze se motivi koji na sličan način mogu progovoriti fotografskim jezikom.

bijeg od stvarnosti

Kamera je precizan optičko-mehanički instrument za crtanje svijetlom ili – aparatura za registriranje. Njezina jaka optika i precizna mehanika služi za to da bi nam put do slike bio što sigurniji i uspješniji. Mogućnosti su fotografije velike, ali ih mnogi foto-amateri ne poznaju, pa zbog toga ne uspijevaju realizirati zamisli ili se pak previše pouzdaju u fotografsku tehniku i od nje previše očekuju. Svakako, među prve preduvjete da se dođe do dobre slike ide poznavanje i svladavanje tehnike. Tek se tada mogu postići tehnički besprijekorne slike, bez nepotrebnog trošenja truda i vremena. Međutim, tehnika je, kao što smo već istakli, samo jedna strana medalje, a druga strana jest čovjek koji tu tehniku podvrgava svojemu htijenju, koji je iskorištava za ostvarenje svojih ideja.

Sve što vidimo možemo snimiti. Tako radi svatko. Ali, kad čovjek jednom tehniku poznaje, kad snimi nekoliko stotina ili tisuća snimaka u kojima se nalaze samo stvarni prikazi, on bi se veoma lako mogao zasititi fotografije. Da do toga ne dođe, traže se nove teme, motivi kakvi se još nisu vidjeli, uvijek u težnji za stvaranjem slika koje će biti nešto novo, koje će proizvesti neke nove podražaje i izaći iz okvira registracije stvarnosti. Slikom se može prikazati kako sebi čovjek u svojoj predodžbi zamišlja neke oblike koje je zapazio, a što je u protivnosti s realnošću. U tome i jest kamen spoticanja, borba između starog i novog, često viđenog i još neviđenog u slikama, između objektivnog i subjektivnog. Fotografija želi biti uvijek nova i uvijek savremena.

O nekim »slobodnim tehnikama«, među kojima su i fotomontaže i razni fotografski trikovi, bilo je govora u knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 11 »Oplemenjivanje«.

VARLJIVO ZRCALO — Foto Zlatko Zrnec

Snimak Roleiflex kamerom, uz elektronsku bljeskalicu u zrcalu kupaonice. Neravno staklo i pogled sa strane daju deformirane oblike.

P e r f e k t n a   t e h n i k a   pristaje snimcima i motivima u kojima želimo dati stvarni prikaz, sa svim pojedinostima kao u naravi, a

s l o b o d n e   t e h n i k e   pristaju svim slikama u kojima prikazujemo neku ideju, naše zapažanje, nešto što smo doživjeli i slično.

nešto novo

Fotografija neprekidno napreduje. Ljudi koji se njome bave neprestano pronalaze nešto novo što se još nije vidjelo. Omladina u tomu prednjači, jer ona posve drugačije gleda svijet oko sebe nego što se on nekada prikazivao u slikama. Izložbe fotografija redaju se jedna za drugom, a kad na njima vidimo nešto novo, ono odmah zapne za oko i djeluje kao osvježenje. U prošlih nekoliko decenija fotografija je prošla kroz razna strujanja i smjerove: pokrajina s oblacima, pokrajina s brezama; došla je »nova stvarnost« s ključevima, lokotima i raznim sitnim predmetima dnevne upotrebe, slijedio je folklor, sezona dječjih portreta, era prosjaka i cigana, pa sezona gusaka i pataka na vodi, onda dolaze na red čamci, barke, džunke i ostala sitna flota, a nisu izostale ni laterne svih vrsta, koje još svijetle u sporednim ulicama u noći i t. d. Kad, na primjer, jedne godine neki žiri na nekoj izložbi nagradi neku temu, druge godine će sigurno žiriji svih izložaba biti zatrpani takvim temama, a oni ih onda nemilice krče kao »posuđeno«, a prednost daju slikama koje prikazuju nešto »još novije«.

Foto-amateri koji prave slike za izložbe dolaze u nepriliku ako se pokušaju ravnati prema sezonskim smjerovima. Najbolje je ne misliti o tome, već stvarati i pronalaziti vlastite motive, realizirati vlastite ideje, pa će takve slike biti uvijek novo osvježenje i uvijek će se rado gledati. Kao što se razlikuje istraživač od profesora, kompozitor od muzičara, arhitekt od zidara, pronalazač od tehničara, tako se i u fotografiji razlikuje tehničar od čovjeka koji ima ideja i mašte.

Fotografija bi postala dosadna kad bi svi amateri snimali samo čamce pokraj obale, ljude s bradom ili breze uz rub šume. U fotografiju ulaze stalno nove prinove, novi ljudi bez starih shvaćanja, s novim idejama, unoseći u fotografiju uvijek nešto novo i svježe. Njima treba zahvaliti dinamiku fotografije, njezin usporedni tok s duhom vremena i tehničkim napretkom.

Sve što se već u slikama vidjelo postaje staro. U slikama se uvijek traži neki nov pronalazak, nešto što još bolje može govoriti putem slike, a ne da slike ponavljaju — makar i u varijacijama — ono što je već bilo i — prošlo.

Traže se nove, originalne realizacije u slici.

PROLJEĆE I JESEN — Foto Peter Kocjančič

Ova slika nastala je spajanjem negativa. Na jednom je portret djevojčice, kao simbol proljeća i mladosti, a preko njega negativni otisak uvelog lista s isprekidanim žilicama, kao simbolom starosti i raspadanja. Kod objektivnih prikaza kako nešto u stvarnosti izgleda obično pri gledanju slike nisu potrebne neke misaone kombinacije. Ali, pri ovakvim kombinacionim fotografijama nije dovoljan letimičan pogled na sliku, jer nas slika sama tjera da mislimo i saznamo njezin subjektivni prikaz.

subjektivno u slici

Subjektivno je u slici ono što predstavlja neki pojam, kad u slici stvarnim objektom naznačimo nešto što ima i neko drugo značenje, t. j. kad jedno prikazuje a drugo znači. Tako smo na jednoj međunarodnoj izložbi fotografija imali prilike vidjeti sliku pod naslovom: »Mačak u kokošinjcu«. Slika je pobudila velik interes i razne komentare. U njoj se vidjelo pletivo od žice, a na njemu nekoliko kokošjih pera. To je bilo dovoljno da se n a z n a č i — a naslov slike je tome također pomogao — što se može dogoditi ako se mačak zavuče u kokošinjac. Jasno je, letjet će perje.

Najprije je postojala ideja i ona je ostvarena u slici, u kojoj ima skrivene dinamike, poticaja da sebi takav prizor zamislimo i da mu se zluradno nasmiješimo.

Na takvim slikama nije važan objekt koji se prikazuje nego je važno to što on znači, t. j. »što iza stvari stoji«. Obično se pritom prikažu stvari koje poznajemo, a iz kojih nastaje sukob, kontraverzija, neko novo značenje. Tako i obična stvar može djelovati neobično, može dati nove, originalne i sadržajno bogate slike.

Zamislite sebi crnog dimnjačara koji raširenih ruku ide da zagrli ženu obučenu u bijelo. U slici otiske čađe na bijeloj odjeći još ne vidimo, ali ih upravo sažalno osjećamo. Takve slike mogu imati duhovit dar govora, jer je u njima neka motorična snaga koja objektivno prevodi u subjektivno. To se u savremenoj fotografiji naziva »produhovljenjem slike«.

Do takvih slika dolazi se idejom. Odnos između dvije stvari u slici moramo točno definirati i uskladiti, da iz njih poput iskre iskrsne nešto posve novo. To znači dati svojoj slici novo značenje, dakle, ne prikazati kako stvar izgleda, nego što ona može značiti. Takve ideje zapišite, skicirajte i prvom prilikom ostvarite pomoću fotografije.

PAPUČICE — Foto Aleksandar Kukec

Roleiflex kamera. Montaža dvaju negativa, koji su spojeni i povećani zajedno. Pri tamnoj pozadini papučice su snimljene na prije predviđenom mjestu u plohi negativa, a posebno je u nekoliko snimaka snimljen odraz svijetla s prozora na savinutoj kromiranoj ploči za visoki sjaj i odabran onaj snimak koji će na najbolji način moći dočarati brze kretnje plesa. Do slike se došlo idejom, skicom i realizacijom.

Objektivni prikazi mogu imati subjektivno značenje.

malo fantazije

Fantazijom stvaramo razne kombinacije, njom svašta znamo i svašta možemo. To je slučaj kad mislimo o nečemu što ne postoji, što u stvarnosti ne susrećemo, čega nema, osim u našoj mašti. Tako je fantazija stvorila bajke, dječje priče, leteći ćilim i t. d.

Tko fotografira treba da ima i prilično fantazije. Što ona znači ne samo za stvaranje slike nego uopće u životu, ne može se dovoljno naglasiti. Bez nje ne bi bilo lijepo aranžiranih izloga, dekoracija, dobrih reklama, modnih kreacija i t. d. Fantazija pokreće čovjeka na stvaralački rad, a tamo gdje nema fantazije, rad postaje manira.

Za stvaranje slika potrebna nam je fantazija isto tako kao i uobrazilja. Uobrazilja stvara slike iz objekata koji postoje i koje poznajemo, a fantazijom se stvaraju slike iz nečega što u stvarnosti ne postoji.

Kad u svojoj fantaziji stvaramo predodžbe o izgledu buduće slike, te predodžbe nisu stalne. One su kratkoga vijeka, brzo se rasplinu ili postanu neodređene i siromašne u pojedinostima. Zbog toga, kad nam se predodžba neke slike stvori u mislima, moramo je odmah skicirati, dajući joj konkretne oblike da se ideja ne raspline i ode u zaborav.

Slike koje nastaju u mislima mogu biti raznovrsne: »plastične«, kad imaju jasne i određene prostorne oblike, »difuzne«, s neodređenim oblicima, »mistične«, iz simboličnih značenja. Osim toga, fantazija može biti »naučna«, kad se nešto predviđa ili nagađa, »mehanička«, koja daje inspiracije za pronalaske, »utopistička«, s koncepcijom raznih ideja, ili »komercijalna«, za smionost i promišljenost.

Kao što kompozitor čuje nečujnu glazbu, kao što kipar sebi zamišlja svoju buduću skulpturu, a slikar buduću sliku, tako i foto-amater može ostvariti slikom svoju zamisao, svakako uz uvjet da se ona može ostvariti fotografskim sredstvima.

DUH LEONARDA — Foto Zvonimir Brkan

Pokazati u slici kako nešto izgleda u stvarnosti može i onaj tko nema nimalo mašte. Ali, za realiziranje svoje zamisli slikom potrebna je mašta. To je ona druga strana fotografije, u kojoj svatko tko ima smisla za to može dati maha svojoj fantaziji.

Bez fantazije nema stvaralačkog rada.

apstraktne slike

Čitamo li neku knjigu na stranom jeziku koji ne razumijemo ne ćemo znati što smo pročitali, ali zato ipak ne ćemo tvrditi da je u njoj napisana besmisao. Želimo li da razumijemo što u njoj piše, moramo, razumije se, poznavati jezik na kojem je napisana.

Ima ljudi koji, osim običnog registriranja stvarnosti i dokumentiranja, žele pomoću tehničkih mogućnosti fotografije prikazati nešto čega u stvarnosti uopće nema, nešto što ne postoji i što sebi čovjek može samo u mašti predstaviti. A fotografija može dati i nešto što je protivno konkretnom, što se inače ne vidi, jer u stvarnosti ne postoji ili mu postojanje nismo zamijetili. Ljudi naučeni na stvarne prikaze u slici teško će razumjeti takve slike. Stoga je potrebno naučiti jezik apstraktnog izražavanja, kojim se također može putem slike nešto reći.

Ako na primjer neki slikar napravi apstraktnu sliku, pjesnik napiše neku pjesmu, kompozitor neku skladbu ili matematičar poreda niz formula i brojaka, većini ljudi to može izgledati nerazumljivo. Isto je tako s apstraktnim fotografijama, koje prikazuju oblike kakvi se u stvarnosti ne vide, ili pak stvarnost prikazuju u fantastičnom obliku. Takvih slika vidimo u savremenoj reklami, na naslovnim stranicama knjiga u knjižarskim izlozima, njime se služi zidno slikarstvo i t. d.

Da bi nam gledanje takvih slika bilo razumljivo, potrebno je imati sklonost prema apstrakciji. Takve slike treba gledati više maštom nego očima.

Glavna tema nefigurativne (bespredmetne) ili apstraktne fotografije jesu f o t o g r a m i s nekim oblicima koji se rasplinjuju u neoštrini, mekoći, tonovima i slično. Tu je stvaran prikaz sporedan, a važni su dojmovi koje slika pobuđuje. Dakle, slike kao u snu.

Apstraktne su slike »vizuelna inspiracija« za ljude sklone imaginaciji. S takvim slikama ne će se složiti mnogi ljudi koji radije gledaju slike što djeluju ekspresivno i koje govore »na prvi pogled«. Ne će se s njima složiti ni oni koji ne vole misliti o onom što slika prikazuje. U fotografiji nema mnogo autora koji se bave ovom vrstom fotografije, jer se smatra da takve slike nisu za »široku potrošnju«, ali ova knjižica ne bi bila potpuna, kad i o njoj ne bismo progovorili nekoliko riječi.

Apstraktno je protivno konkretnom.

APSTRAKCIJA — Antun Motika

Na prvi pogled — mrlje svijetla i sjene. Ništa nije realno. Tako nešto u prirodi ne postoji. Međutim, razni oblici u slici daju p o v o d da sebi u mašti stvorimo izgled nekog ambijenta u kojem je sve rastrgano i ništa nije ostalo u svom stvarnom obliku, kao što smo naučeni da vidimo oko sebe. U slici možemo sebi, na primjer, predstaviti neku veliku dvoranu nakon katastrofe, u koju prodiru zrake svjetlosti, a promaja lagano ljulja ostatke slika, ukrasa, zastora, draperija, gobelina i t. d., poput prizora iz nekog fantastičnog filma. Ovu sliku ustupio nam je naš poznati slikar Antun Motika, koji u traženju fantastičnih oblika eksperimentira i sredstvima fotografije. Sliku je izradio ovako: stari negativ na ploči 10×15 namočio je u vodi da želatina nabubri i postane mekana, a zatim je preko nje strugao oštrim predmetom. Na suhoj ploči nastali su fantastični oblici. Takvih oblika u prirodi nema. U dijelovima slike mogu se vidjeti minijaturni snježni pejsaži, krivudavi putovi krtice, oblici slova, krabuljne maske, aktovi, morske životinje i još štošta, kao što ih vide »vidovite« žene s mnogo fantazije, kad gledaju u talog crne kave.

fotografija u primjeni

U prethodnih nekoliko stranica doveli smo vas – razmatrajući razna područja – sve do apstraktne fotografije, čiji govor svatko ne razumije. Bio je to mali prikaz raznih mogućnosti koje u fotografiji postoje kako bismo dobili što cjelovitiji pregled o slikama koje govore glasno i jasno, pa sve do onih čiji šapat jedva čujemo i razumijemo.

Vratimo se sada – pri kraju – na slike koje imaju određenu primjenu: na r e k l a m n u fotografiju. Ona ima konkretan zadatak da nas stalno podsjeća na izgled nekog proizvoda, a uz to da u nama pobuđuje volju i potrebu da prikazanu stvar posjedujemo.

Industrija proizvodi sve više proizvoda za široku potrošnju. Neki proizvod može biti dobar, potreban, koristan i može imati razne prednosti, ali što to koristi ako sa svim tim nije upoznat potrošač. Svaki proizvod, makar se on u prvi čas činio beznačajnim, dobrom reklamom može postati poznat i tražen.

Uloga fotografije u pospješivanju prodajnog efekta je velika, značajna i korisna. Poduzeća koja se njome služe na svrsishodan način pospješuju prodaju i povećavaju promet, a s time je u vezi i čitav niz ostalih okolnosti: veće zaposlenje radnika, bolje iskorištavanje sirovina i strojeva, i na kraju koristi osjete radni ljudi koji reklamirane predmete proizvode, a i oni koji ih nabavljaju.

Kupcu se mora pokazati kako neka roba izgleda, a ako to učinimo fotografijom, on će njoj vjerovati više nego ako smo to učinili crtežom ili opisom. Ali, nije svejedno kakva je ta fotografija. Reklama ima svoje posebne zakone i reklamni fotograf, osim perfektnog poznavanja fotografske tehnike, mora poznavati i njih, da bi slika postigla potpun reklamni učinak. Nije dovoljno prikazati kako neka stvar izgleda, već slika mora govoriti posebnim reklamnim rječnikom, koji nije za sve reklamirane predmete jednak.

DESERTI — Foto Petar Jagetić

Ova slika govori nam: »Ponudite svoje goste slatkim, evo ovim i ovako«. Podsjeća nas na običaje gostoljubivosti, na »višak zadovoljstva« koji može proizvesti samo jedan bonbon. U primjeni ova slika ima i prikladan napis.

Reklamna fotografija pobuđuje potrebu i volju za posjedovanjem.

SAVJETI FOTOKEMIKE

Slika će govoriti svojim posebnim jezikom koji će razumjeti svaki čovjek ako joj damo dobru osnovu. F i l m je pogonska snaga kamere, na njemu registriramo motiv i postižemo negativnu sliku, koja je temelj za sav naš daljnji rad. Ako je negativ dobar, s njega ćemo lako praviti ne samo dobre kopije nego i dobra velika povećanja.

Poznati su uspjesi radnog kolektiva tvornice **FOTOKEMIKA,** koji je svojim zalaganjem za proteklih deset godina dostigao proizvode koji po kvaliteti nimalo ne zaostaju za proizvodima renomiranih stranih tvornica. EFKA FILM I FOKEMBROM papiri danas su poznati u svijetu. Osim vas, na EFKA filmu snimaju, a na FOKEMBROM-u povećavaju svoje snimke amateri i stručnjaci u Indiji, Ujedinjenoj Arapskoj Republici, Austriji, Finskoj, Grčkoj, Norveškoj, Zapadnoj Njemačkoj i u zemljama Južne Amerike.

EFKA 17 sitnozrnati, ortopankromatski film postao je standardni film u amaterskoj i stručnoj fotografiji. Na njemu se isto tako dobro može snimati pri danjem kao i pri umjetnom svijetlu. On nam daje bistre negative s vjernom reprodukcijom boja, ima široku ljestvicu tonova i donosi bogatstvo sitnih pojedinosti, dakle taj film posjeduje sve one kvalitete koje se od dobrog filma traže.

EFKA 20 je visokoosjetljiv pankromatski film za opću upotrebu. Posjeduje velik raspon snimanja, daje široku ljestvicu tonova, a svojom visokom osjetljivošću posebno je prikladan za snimanje pri slabijim svjetlosnim okolnostima, na primjer, za reportažu, sportske snimke i općenito za snimanje kratkim ekspozicijama.

EFKA 17 i EFKA 20 proizvodi tvornica **FOTOKEMIKA** u standardnim formatima:

6×9 na kalemu 120 i 620, 4×6.5 na kalemu 127 i perforirani film širine 35 mm za sve kamere malog formata.

Podsjetit ćemo vas da **FOTOKEMIKA** proizvodi još i ove negativne materijale:

EFKA plan filmove za stručnu i portretnu fotografiju;

EFKA ploče za primijenjenu i tehničku fotografiju;

EFKA dijapozitiv ploče za kino-propagandu i projekciju;

EFKA pozitiv film perforirani 35 i 16 mm za kopiranje;

EFKA mikro-film za reprodukcije knjiga i crteža;

EFKA Repro-Print film za foto i grafičke svrhe, i

EFKA rentgen film za znanstvene i medicinske svrhe.

Tema »slike govore« ne bi bila potpuna, kad ne bismo spomenuli i ostale proizvode tvornice **FOTOKEMIKA.** Naše snimke na EFKA filmu treba razviti. Za tu svrhu **FOTOKEMIKA** proizvodi pojedinačne kemikalije potrebne za sastav razvijača i fiksirne kupke, kao i gotove razvijače: za razvijanje filmova FR 3 i FR 5, a za razvijanje foto-papira FR 4, kao i kiseli fiksir FF 1 univerzalno upotrebljiv za filmove, ploče i papire.

Rad na putu do gotove slike uglavnom se obavlja u tamnoj komori. U njoj moramo imati rasvjetu koja nije štetna za materijale, a koja nam osigurava dovoljnu vidljivost. Za tu svrhu tvornica **FOTOKEMIKA** proizvodi pouzdane filtre potrebne pri razvijanju filmova i foto-papira.

Za kontaktne kopije **FOTOKEMIKA** proizvodi: **Fokemkontakt** i **Fokembromkontakt** papire, za portretiste **Fokembromaks,** a za povećavanje poznati **Fokembrom-Ekstra** u nekoliko gradacija, bijeli i žućkasti, tanki i karton, u nizu površina koje pristaju pojedinim motivima, i u svim veličinama.

Ton slike možemo oplemeniti. **Toner** FT 1 dat će slikama ugodan smeđi, za oko prijazan ton, koji naročito lijepo djeluje na portretnim snimkama.

I Z N E N A Đ E N J E bit će za foto-amatere i stručnjake kad se uskoro pojavi na tržištu najnoviji film EFKA 23, novoosvojeni proizvod tvornice **FOTOKEMIKA.** Ovaj film ima osjetljivost od 23/10 DIN, pa ćete s njim moći snimati još kraćim ekspozicijama, zahvaćajući i najbrže pokrete.

VELIKI NAGRADNI NATJEČAJ, koji tvornica **FOTOKEMIKA** priređuje svake godine, pruža vam priliku da svojim snimcima na EFKA filmu i povećanjima na FOKEMBROM papiru dobijete jednu od brojnih vrijednih nagrada. Svaka slika koja ima »dar govora« može biti nagrađena od strane tvornice **FOTOKEMIKA.**

na kraju

Prikazali smo vam rad onih koji znaju kako se prave »slike koje govore«. Snimljene su približno istim kamerama, otprilike jednakim filmom, a dovršene su uglavnom istim tehničkim sredstvima. Međutim, one se po svojoj tematici veoma razlikuju, kao što se razlikuju temperamenti njihovih autora, a kojiput i namjena kojoj slika treba da služi. Ali jedno je kod svih zajedničko, a to je u prvom redu težnja da sliku daju u savršenoj tehničkoj izvedbi i čistim fotografskim sredstvima. U izboru motiva, razumije se, svaki autor ide svojim putem.

Prikazane slike ne predstavljaju nešto nedokučivo. Takve slike — a možda i bolje — stvarat će sigurno jednom i mnogi od današnjih početnika foto-amatera, i to oni koji budu intenzivno radili neprestano stječući nova iskustva; koji budu znali promatrati život oko sebe, da bi svoje doživljaje, zapažanja i slike stvorene u svojoj mašti uz iskorištenje svih sredstava koje pruža fotografija, mogli što jasnije realizirati, a sve u težnji da slika dobije što čistiji i razumljiviji »dar govora«.

Ljudi gledaju slike svakoga dana. Pozornost na sebe svratit će samo ona slika koja u sebi ima neku posebnu snagu, koja na sve ljude djeluje. U nastojanju da se to postigne neprestano treba pronalaziti nove ideje, nove motive, nove izreze i zahvate u snimak i uvijek nešto novo u tehničkoj izvedbi slike. Nadamo se da će vam u tome barem donekle pomoći i ova naša MALA FOTO-BIBLIOTEKA, kako knjižicama koje su dosada izišle tako i onima koje će izlaziti ubuduće.

MALA FOTO-BIBLIOTEKA

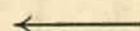
Urednik
Branko Gjurgjan

Izdaje
»EPOHA«, Zagreb

Za izdavača
Ljubo Grubor

Štampa
»Tipografija«, Zagreb

u igri svijetla
i sjene vitke
breze dočekale
su nekog da tu
igru trajno
zabilježi na
Efka filmu

Nikola Reiger: »Šuma«
Jedan od nagrađenih radova
»Efka natječaja 1958«.

**FOTOKEMIKA
ZAGREB**

